

DOCTRINA POLITICĂ FEMINISTĂ, ISTORIE ȘI IMPACT

NOROC Larisa, dr., conf. univ.,

BALAN Sava, dr., conf. univ.

Summary

The article examines the leftist doctrine, the Feminism, which was constituted in the XIX century and represents a combination of the values promoted by humanism, liberalism and socialism. The themes approached by the feminist doctrine are varied, but the main themes which remain to be current are: the women's emancipation, the redefinition of gender equality, the fight for economic and political rights, the advocating for government programs to improve the condition of women in society, the combating of patriarchal stereotypes. The feminism continues to manifest itself in many movements: the liberal, Marxist, radical feminism etc. The role of the doctrine is that they managed to obtain some successes, such as raising awareness about women's issue, getting the legislative framework in low status.

Feminismul este o doctrină care recunoaște statutul problematic al femeii în societate și încearcă să restabilească echilibrul gender. Reprezintă o ideologie de stânga care prinde contur în sec. XIX, inspirându-se din iluminism, raționalism, romantism, socialism și liberalism [1, p. 252-274; 5, p. 461]. Invocă valoarea egală între bărbați și femei; obstrucționarea privilegiului masculin (în sfera publică și privată), combaterea ierarhiilor de orice natură, schimbarea mentalității și a culturii umane, emanciparea femeii, redefinirea feminității.

Se știe că societatea patriarhală (din Antichitate și până în prezent) dezavantaja femeia printr-un șir de limite: la studii, la posedarea averii, la semnarea actelor, la muncă fără consimțământul soțului, salarii decente etc. În urma divorțului, femeile erau defavorizate atât privind proprietatea, cât și custodia copiilor. Mai mult, ancorată în spațiul casnic, femeia îndeplinea anumite activități

(pregătirea mâncării, spălat, îngrijirea copiilor etc.) care consolidau succesele bărbatului. Problematika în cauză a generat în toate timpurile, voci care disputau statutul femeii. În Antichitate, deși drepturile de cetățean nu o vizau, Platon admitea că femeile ar putea fi instruite pentru conducere [6]. În accepție platoniciană, femeile pot conduce un stat la fel de bine ca și bărbații: conducerea trebuie să se bazeze pe rațiune, or femeile sunt dotate cu rațiune ca și bărbații, dar ele trebuie eliberate de un șir de griji, cum ar fi educația copiilor, treburile casei. Gânditorul subliniază că un stat care nu educă și nu formează femeile este ca o ființă omenească preocupată să-și antreneze numai brațul drept. Prin urmare, anticii înțelegeau foarte bine că femeile care reprezintă jumătate din populația statului [9] nu trebuie desconsiderate. În Evul Mediu, printre apărătorii poziției femeii este și poeta, autoare de tratate filosofice, Christine de Pisan (1365-1430), care abordează în creația sa virtuțile femeii și statutul ei într-o societate dominată de bărbați. În lucrările „Querelle des Femmes”, „Book of the City of Ladies” [8], îndreptate împotriva misoginismului din literatura vremii și cel al autorității religioase, a optat pentru egalitate, pentru lărgirea puterii și a influenței femeii în politică. Evident că eforturile vremii nu au produs vreun program politic, au conturat totuși o perspectivă demnă de luat în considerare.

Începând din sec. XV–XVIII, statutul și drepturile femeii sunt disputate tot mai activ de iluminiști, mișcările feministe, revoluția franceză, care invocau la libertate, egalitate, fraternitate, drept natural. Procesul s-a datorat industrializării și avansării capitalismului, care a separat munca bărbătească de cea a femeii. Industrializarea este cea care a redus rolul femeii la spațiul casnic. Ideile liberaliste ce au prins rădăcini în Europa au revendicat și drepturi pentru femei. Un șir de lucrări și documente – „A vindication of the rights of Woman” (1792) de Mary Wollstonecraft, „Declarația drepturilor femeii și ale cetățenei” (Franța) [10], „Drepturile femeii” (1792), „Contract social între bărbat și femeie”

(de Olympe de Gouges, inspirată din „Contractul social a lui Rousseau”), „Declaration of sentiment” (1848) etc. – aduc o schimbare de discurs prin cererea emancipării ei, accesului la studii, mai târziu, prin revendicarea dreptului de vot, implicării femeilor în viața politică, egalității între genuri, întocmirii căsătoriilor în baza contractelor matrimoniale (cu includerea drepturilor și obligațiilor ambilor soți), accesului la o educație egală.

Etapele feminismului. În cercetarea doctrinei feministe poate fi identificată o *Prima etapă* (sec. XIX–anii 1930), care coincide cu apariția mai multor mișcări și luări de poziție, care prevedeau recunoașterea egalității femeii și garantarea egalității în fața legii. Rațiunea a devenit o armă în favoarea emancipării femeilor, îndreptată împotriva identificării lor exclusive cu natura, cu funcția și capacitatea sexuală. John Stuart Mill, un apărător al feminismului în parlamentul englez, în „The Subjection of Women” (1869), contrapune rațiunea instinctului, preconizând o societate bazată pe principii raționale. Prin urmare, rațiunea cere suprimarea deosebirilor de tratament bazate pe considerații de sex. Mișcarea sufragetelor din SUA și Marea Britanie a discreditat argumentele prin care se justifica inegalitatea formal-juridică pe baza deosebirilor de sex. Potrivit lor, oricâte deosebiri vor fi existând între cele două sexe, niciuna nu îndreptățește inegalitatea juridică, privarea de drepturi, pe de o parte, și privilegiile cetățeniei, pe de alta. Sufragismul a denunțat sclavia, violența domestică, hărțuirea sexuală etc., cerând schimbări juridice concrete [5, p. 462]. Marie de Gournay, Anna Maria von Schurmann ș.a. au contestat autoritatea tradițională și instituțiile tradiționale de pe pozițiile raționalismului feminist. Rezultatul primei etape a fost sporirea emancipării femeilor, includerea ei în umanitatea rațională și recunoașterea femeii ca ființă egală.

A doua etapă (1930–1960/70) invocă drept scop integrarea femeii în societate și schimbarea culturii patriarhale. Într-un șir de lucrări ale lui Betty Friedan („The Feminine Mystique”, Semone de

Beauvoir „Al doilea sex”, Kate Millet „Sexual Politics”) se militează pentru ieșirea femeii din spațiul casnic, accesul la profesii refuzate anterior, obținerea tratamentului nediscriminatoriu la locul de muncă, aducerea în spațiul public a subiectelor tabu (relația bărbat/femeie, importanța dimensiunii erotice a vieții conjugale, înlăturarea dominației sexuale masculine) etc. [3, p. 7]. Printre rezultatele obținute au fost obținerea dreptului de vot pentru femei (Germania – 1918, SUA – 1920, Suedia – 1921, Marea Britanie – 1928, Franța – 1945, Elveția – 1971, iar în cantonul elvețian Appenzell, abia în 1990), modificarea legislației muncii (cu includerea drepturilor pentru femeii – concedii de maternitate, remunerări egale, concedii plătite etc.), a legislației căsătoriei, într-un șir de state dezvoltate (SUA, Suedia).

Feministele din *Cea de-a treia etapă* (1960/70 – prezent) preiau temele predecesoarelor lor, însă iau în calcul și contextul social, economic, politic, cultural în care trăiesc. Discursurile din această etapă combat orice fel de discriminare a femeii (rasială, națională, religioasă). Se optează pentru eliberarea de constrângeri ideologice, se susțin diferite mișcări pentru drepturile omului, mișcări ecologiste. Acum s-au inclus și femeile de culoare, cele din lumea asiatică și islamică. Dacă susținătoarele primului și celui de-al doilea val au fost femeile din clasa de mijloc a societății, care ignorau diferențele rasiale, atunci feministele celui de-al treilea val sunt influențate de mesajul societății contemporane: multiculturalism, imigrație, globalizare, aspecte de mediu, dar și teme mai radicale ce țin de sexualitate.

Feminismul poate lua o multitudine de fațete: feminism liberal, feminism marxist, feminism radical etc. [7, p. 333]. În pofida diferențelor, curentele feministe susțin că femeile au o poziție inferioară în societate, că în societatea tradițională cu o cultură patriarhală, rolul lor se reduce la spațiul privat, unde sunt supuse exploatarei de bărbați, iar societatea însăși face o distincție clară între

public și privat. Fiecare curent feminist încearcă să abordeze poziția femeii și să ofere soluții de schimbare a statutului ei. Feminismul liberal optează pentru statul de drept cu regim democratic, în care femeia se va bucura, în plan politic, economic, social, de aceleași drepturi ca și bărbații. El pune accent pe accesul la studii, care le va permite să concureze pe piața muncii [8, p. 349]. Feminismul marxist consideră că, odată cu abolirea sistemului capitalist, condiția femeii se va modifica, deoarece prin esență sistemul capitalist este patriarhal și îi favorizează pe bărbați. Feminismul radical reclamă că femeile sunt exploatare de bărbați, ca grup, iar sursa exploatării femeii, ca gen, este determinată de psihologia masculină. Această mișcare consideră că societatea și familia sunt mecanisme de oprimare a femeii și piedică substanțială în dezvoltarea forțelor ei creative, a potențialului ei social-politic. Soluțiile propuse de radicale sunt variate, de la separarea femeilor ca grup, până la susținerea căsătoriilor cu parteneri de același sex, pogromuri împotriva bărbaților etc. [4, p. 169].

În concluzie, deși tematica abordată de doctrina feministă este variată și s-a dezvoltat în timp, rămân a fi actuale aceleași teme majore: emanciparea femeii, redefinirea rolului ei în societate, obținerea egalității de gen, lupta pentru drepturi economice și politice, militarea pentru programe guvernamentale care să îmbunătățească condiția femeii în societate, combaterea stereotipurilor și rolurilor de gen prestabilite. Feminismul continuă să se manifeste sub mai multe curente, principale fiind cel liberal, marxist și radical. Rolul doctrinei feministe este obținerea unor succese, ca: sensibilizarea asupra problematicii femeii, obținerea modificării cadrului legislativ în statele de drept. La nivel global, au mai rămas însă state în care femeile sunt exploatare și dezavantajate, ceea ce determină doctrina feministă să se dezvolte în continuare.

Bibliografie

1. Enciclopedia Blackwell a gândirii politice, Humanitas, București, 2000.
2. Friedan, B., The Feminine Mystique, Dell Publishing, New York, 1979.
3. Miroiu, M. Feminismul ca politica a modernizării, în: Mungiu-Pippidi, A., Doctrină politice, Polirom, Iași, 1998, p. 252-274.
4. Miroiu, M., Convenio. Despre natură, femei și morală, Polirom, Iași, 2002.
5. Pisier, E., Istoria ideilor politice, Ed.: Armacord, Timișoara, 2000.
6. Platon, Republica, în: https://biancadobrescu.files.wordpress.com/2012/06/fileshare-ro_platon-republica.pdf
7. Pop L., Dicționar de politici sociale, Expert, București, 2002.
8. Țârdea, B., Noroc, L., Politologie, Elan poligraf, Chișinău 2014.
9. <http://ir.uiowa.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1710&context=mf>
10. http://library.usmf.md/old/downloads/ebooks/Paladi_Bazele_obstetricii_fiziologice_Vol_1_2006/Capitolul_2.pdf
11. http://www.dadalos.org/rom/menschenrechte/grundkurs_3/frauenrechte/woher/dokumente/dokument_1.htm

SUȘȚINEREA OMULUI ANTREPRENOR LA ÎNȚEPRINDERILE MICRO, MICI ȘI MIJLOCII

GROSU Mihail, dr. conf. univ.

Summary

The highest number of entrepreneurs in the world, according to global statistics, are concentrated in micro, small and medium businesses enterprises (from 80-90 % of the total number of enterprises in the US to 99 % in the EU). Their role are considerable in created the most of work places, as well as the establishment of GDP. Republic of Moldova is interested in the World's experience of state in supporting of small and medium business for extending the Strategy development and help of small and medium enterprises sector for 2012-2020 years.